

Riktlinjer och redskap
för en språkligt
inspirerande miljö
vid Folkhälsans daghem

Inledning

Värdegrunden för Folkhälsans dagvård

I Folkhälsans värdegrund för dagvården lyfts språkets och kommunikationens betydelse för barnets välbefinnande och identitet fram. Värdegrunden betonar också verksamhetens språkstödjande och språkstimulerande uppdrag:

De centrala värdena för Folkhälsans dagvård är trygghet, individuellt bemötande, stöd för barnets sociala färdigheter, ömsesidig respekt, det svenska språket och den finlandssvenska kulturidentiteten.

Att utveckla barnens språkliga kompetens är en av tyngdpunkterna inom det hälsofrämjande arbetet på Folkhälsans daghem.

Språk och kommunikation

Kommunikation är en ömsesidig upplevelse där språket fungerar som kanal. Språket är invävt i all mänsklig kommunikation. I vid bemärkelse innebär språk både det verbala, talade språket och det icke-verbala språket, till exempel kroppsspråk, musik, bildkonst och dans. Tillsammans skapar de en gemensam kommunikationsbas som banar väg för barnets talspråks- och skriftspråksutveckling. Under de första levnadsåren läggs grunden för barnets möjligheter att utveckla konsten att kommunicera både icke-verbalt och verbalt. Därför behöver barnet en rik och varierad språklig stimulans.

I den här språkstrategin beskriver vi hur vi stöder och utvecklar språket hos alla barn på daghemmet. När vi känner oro över ett enskilt barns språkutveckling vidtar vi i samarbete med barnets föräldrar nödvändiga åtgärder. Vi beaktar barnets behov av extra stöd och dokumenterar det i barnets individuella plan för lärande.

Språkets betydelse för barnets välmående

Kommunikation och språk är barnets viktigaste redskap genom livet. Det är via dem som barnet gör sig förstått och förstår sin omvärld. Språket är det medel genom vilket barnet kan uttrycka sin vilja, sina tankar och sina känslor. Språkkompetensen lägger grunden för barnets självkänsla och självförtroende. Språket skapar kulturtillhörighet och fungerar som verktyg i allt lärande. Språk, tanke och identitet hör alltså ihop och utvecklas i ett socialt samspel med omgivningen.

Därför är språket en del av barnets hälsa.

Att få och kunna uttrycka sig och bli hörd är en rättighet som gäller alla barn.

Daghemmet som språkstimulerande miljö

Förmågan att tala har vi från födseln men hur språket växer och utvecklas beror på omgivningen. Språkutvecklingen är en kombination av medfödd förmåga och stimulans. Språket växer ur kontakt, samspel, känslomässig trygghet, ur närhet och lek. Det växer ur barnets behov att förstå och att berätta.

Barnets behov att kommunicera är drivkraften till att lära sig språk.

Barnet tillägnar sig språk i olika upplevelser och erfarenheter tillsammans med olika människor. När barnet känner sig delaktigt och involveras i verksamhet som framkallar intresse och nyfikenhet vaknar lusten att lära. Det som barnet vill lära sig vill det också lära sig språk för.

Den utveckling av språket som sker under daghemstiden är betydelsefull för barnets fortsatta språkande och tänkande. Barnets språkliga utveckling påverkas av hur barnet bemöts och hur verksamheten utformas.

Vår uppgift på daghemmet blir därför att skapa språkligt rika sammanhang där barnet kan skapa och utveckla kunskap, värderingar och uppfattningar om sin omvärld och det egna jaget. Vardagen ska erbjuda barnen en trygg atmosfär där de har möjlighet att uttrycka sina tankar, känslor, intressen och önskemål. Vårt arbetssätt blir språkutvecklande när vi arbetar med olika kulturyttringar (musik, bildkonst, rörelse, lek ute och inne) som utgångspunkt och redskap. I verksamheten stimulerar vi barnens språk och tanke genom att sätta ord på och samtala om det som händer omkring dem och det som intresserar dem.

Utgångspunkter för Folkhälsans språkstrategi för dagvården

Vi människor utvecklas i relationer. På daghemmet skapar barnen relationer till varandra, till de vuxna och till miljön. I alla relationer är språket och kommunikationen närvarande. Därför har språket en stor andel och betydelse under hela dagen på daghemmet och påverkar både vardagen och den ledda verksamheten.

Vardagen erbjuder de övergripande möjligheterna att stöda och stimulera barnens språkutveckling. Den ledda verksamheten kompletterar den språkligt stimulerande och stödjande vardagen. Språket och kommunikationen flätar samman vardagen och den ledda verksamheten till en språkligt rik miljö för barnen. Därför utgår vi i vår språkstrategi både från vardagen och från den ledda verksamheten.

Vi vill också lyfta fram familjens och hemmets värdefulla roll i stödjandet av barnets språk. Hemmet och daghemmet skapar genom samverkan en språkligt bred och meningsfull vardag för barnet. Dokumentation av barnens språk och språkutveckling, med fokus på daghemmets verksamhet, fungerar här som ett verktyg.

Vardagen

Vi ser barnen och ger dem trygghet

Vi bemöter barnen respektfullt och visar dem att vi ser dem och bryr oss om dem. På det sättet skapar vi trygga relationer till barnen och därmed också goda språkliga förutsättningar.

- Vi är fysiskt och psykiskt närvarande – vi visar barnet att vi har tid att lyssna och prata.
- Vi är fysiskt på barnets nivå när vi kommunicerar.
- Vi söker och håller ögonkontakt med barnet.
- Vi är lyhörda och lyssnar in barnet.
- Vi lyssnar på vad barnet har att säga.

Vi ger barnen språk

Språket är redskap i all verksamhet på daghemmet. Därför är vi medvetna om hur vi använder det, vilka ordval vi gör och hur vi formulerar oss. Vi är medvetna om att vi är språkliga förebilder för barnen. Det räcker inte att vi talar med barnen, det är hur vi gör det som har betydelse.

- Vi talar konsekvent svenska med barnen.
- Vi använder ett tydligt och korrekt språk.
- Vi är medvetet nyanserade i vårt språkbruk och anpassar vårt språk till enskilda barn.
- Vi använder fullständiga meningar när vi talar – och utmanar barnen att göra lika.

- Vi stärker barnens ordförråd genom att upprepa ord omkring oss och genom att sätta ord på våra handlingar.
- Vi sätter ord på det som intresserar barnen.
- Vi bekräftar och benämner också känslor.
- Vi fyller ut och upprepar det som barnet säger så att barnet får de rätta språkliga modellerna. På det sättet visar vi också att vi uppfattade det som barnet sade.
- Vi är positiva språkliga modeller – vi skämtar, rabblar rim och ramsor och visar att det är roligt att leka med språket.
- Vi är medvetna om vårt språk också när vi talar vuxna sinsemellan.

Vi samtalar – barnen använder språket själva

Barnen stärker sitt språk bäst när de själva använder det: De utvecklar sitt språk i dialog med sin omvärld. Samtal är dialog. Därför skapar vi förutsättningar för samtal och tankeutbyte. Vi vuxna behandlar redan från början barnet som en kompetent samtalspartner och på så sätt lär sig barnet att uppfatta sig själv som en aktiv meningsskapare. Hur vi vuxna kommunicerar påverkar alltså både barnens välbefinnande och språkutveckling.

- Vi är måna om att samtala med varje barn alla dagar.
- Vi uppmuntrar och utmanar barnen att använda språket i olika situationer och i olika sammanhang och med olika människor.
- Vi ger medvetet barnen taltid och visar tydligt att vi har tid att lyssna.
- Vi samtalar om det som intresserar barnet för stunden – vi delar barnets intresse.
- Vi ställer frågor som lockar till samtal – frågor där barnet får svara mer än endast ja eller nej.
- Vi ger barnen olika möjligheter att formulera sig – att benämna, berätta, förklara, fantisera och reflektera och att våga uttrycka sina åsikter och känslor.
- Vi går med i barnens lek och uppmuntrar dem att använda svenska.
- Vi tar tillvara barnens spontana lekfullhet med språket i vardagen och spinner vidare på deras lekfulla språkande med "glimten i ögat".
- Vi lär barnen att lyssna på varandra och att vänta på sin tur.
- Egenvårdarsystemet och smågruppsverksamheten erbjuder goda möjligheter till samtal med barnen.
- Vi respekterar varandra och varandras samtal.

Den språkligt inspirerande miljön inne och ute

Barnen, de vuxna och miljön är i ständig växelverkan. Därför har utformningen av miljön betydelse också för barnens språkutveckling. Genom att språkligt ta tillvara de möjligheter som omgivningen inne och ute erbjuder sporrar vi barnens tanke och fantasi. När rummen och miljöerna är lockande och stimulerande väcker de barnens nyfikenhet. Det här är en bra grogrund för språkligt inspirerande möten.

- Vi avskärmar och möblerar rummen så att barnen har möjlighet till olika lekar – och omformar inredningen enligt barnens behov och intressen.
- Vi varierar leksaker och material.
- Vi synliggör språket genom att använda bilder, bildkort och texter.
- Vi strävar efter att skapa lyssnarvänliga samtalsmiljöer genom att uppmärksamma ljudnivån.
- Vi har böcker lättillgängliga för barnen och en plats där barnen spontant kan sitta och läsa.
- Vi tar tillvara utemiljön genom att erbjuda barnen mångsidig fysisk aktivitet och genom att leka tillsammans med dem ute.

- Vi gör promenader och utfärder och uppmärksammar barnen språkligt på det vi ser och upplever genom att benämna och samtala.
- Vi tar tillvara bibliotekets verksamhet och utbud.
- Vi använder oss aktivt av det kulturutbud som finns tillgängligt.

Den ledda verksamheten

Temaarbete

Ett tema integrerar olika innehåll till en helhet som känns meningsfull och inspirerande för barnen. Det kombinerar mål i läroplanen med barnens erfarenhetsvärld. Att arbeta kring ett tema ger barnen möjlighet att fördjupa sig i det som väcker deras nyfikenhet och intresserar dem. I temat tar vi fasta på innehåll i barns lek att arbeta omkring. Samtidigt ger temat barnen erfarenheter som avspeglar sig i deras lek. Genom att fokusera på temats ordförråd, väcka samtal kring temat och synliggöra temat i den fysiska miljön blir temat också språkligt stimulerande.

- Vi uppmärksammar det ordförråd temat erbjuder och använder oss medvetet av det i verksamheten.
- Vi tar tillvara de tankar som temat väcker hos barnen och utmanar barnen att samtala om dem.
- Vi planerar i samarbete med barnen mångsidig verksamhet enligt temats karaktär.
- Vi skapar möjligheter till lek inom temat genom att ordna den fysiska miljön.
- Vi synliggör temat med hjälp av texter, bilder och olika material såsom spel, böcker, leksaker och föremål.
- Vi följer upp och utvärderar temat tillsammans med barnen för att temat hela tiden ska kännas intressant och meningsfullt för dem.

Ledda lekar, spel och aktiviteter

I leken skapar barnet mening. Det betyder att barnen då de leker är aktiva, nyfikna och intresserade. Det finns en lust och en iver i leken. Därför hänger lek och lärande ihop. I en inspirerande, nyfiken och fängslande atmosfär tar barnen till sig och lär sig hela tiden. När vi leker med språket kan vi tillsammans med barnen skapa en stämning av lustfyllt lekande. Då tar barnen också till sig av språket.

- Planerade, språkligt inspirerande lekstunder är en regelbundet återkommande rutin.
- Vi skapar en glad stämning i leken med hjälp av humor, inlevelse, kroppsspråk, gester, miner, hemlighetsfullhet och egen iver.
- Vi planerar lekarna så att de stöder olika språkliga delområden.
- Vi leker med barnen i små grupper så att alla får tid och möjlighet att komma till tals och delta aktivt.
- Vi sjunger, läser rim och ramsor samt berättar vitsar och gåtor.
- Skapande verksamhet ger tid för samtal.
- I ledda aktiviteter såsom rörelselekar och spel får barnen lära sig att ta emot instruktioner och förstå dem.
- Vi uppmärksammar språkliga aspekter när vi lär barnen regler till olika spel och spelar tillsammans med barnen.
- Vi använder materialen Start och StegVis, som är tacksamma verktyg då det gäller språklig, social och emotionell utveckling.
- Vi leker både inne och ute.

Böcker, högläsning och sagor

Högläsning fyller många ändamål. Förutom att den är språkstimulerande, fantasi-eggande, underhållande och kulturbärande har den sociala och terapeutiska funktioner. Barn älskar att höra sagor och böcker många gånger. Upprepning betyder igenkännande och trygghet. Samtidigt lär sig barnen nya ord, uttal, grammatik, meningsbyggnad och de kunskaper sagan förmedlar. Med hjälp av sagor, böcker och högläsning väcker och stöder vi också barnets intresse för litteratur, skrivande och läsande.

- Vi erbjuder barnen ett brett urval litteratur, både vad gäller språk och innehåll.
- Vi läser dagligen med barnen, både planerat och spontant.
- Vi berättar, hittar på och dramatiserar sagor tillsammans med barnen.
- Vi berättar och leker med sagor under en längre tid så att barnen också själva klarar av att återberätta dem.
- Vi stöder och inspirerar barn som visar intresse för att lära sig skriva och läsa.

Samverkan med föräldrarna

Grunden till barns språk läggs i hemmet. Vår uppgift på daghemmet är att stöda och stimulera språkutvecklingen. Genom samverkan skapar vi tillsammans med föräldrarna en meningsfull språklig vardag och ett brett språkligt stöd för barnet. Vi uppmuntrar föräldrar till barn med flera än ett språk att stöda barnets flerspråkighet. På daghemmet stärker vi barnets svenska.

- Vi utgår i samarbetet från att språket är en del av barnets hälsa och välbefinnande.
- Vi lyssnar in föräldrarnas förhoppningar och önskemål angående barnets språkliga utveckling och framtid.
- Vi synliggör barnets språk och språkutveckling genom att samtala om det i dagliga möten och under planerade samtal.
- Vi utbyter tankar om barnets språkliga vardag hemma.
- Vi uppmuntrar föräldrar som inte talar svenska med barnet att på olika sätt stöda svenskan också hemma.
- Vi ger konkreta tips och råd till varandra.
- Vi förhåller oss positivt till barnets språkutveckling och flerspråkighet.
- Dokumentation fungerar som redskap för samverkan med hemmen.

Dokumentation

Dokumentationen av barnens språk och språkutveckling fungerar som ett gemensamt redskap i arbetsteamet. Vi använder den för att granska vår verksamhet, hurdan den är och vad den kan bli.

Vi dokumenterar barnens språkliga utveckling i relation till den pågående verksamheten för att kunna utvärdera vilka förutsättningar för barnens språkutveckling vi ger. Genom dokumentationen får vi också möjlighet att följa med barnens förändrade språkliga kunnande. På så sätt kan vi forma och omforma vår verksamhet så att den blir språkligt utvecklande, inspirerande och meningsfull för barnen.

- **Vi planerar tillsammans i arbetsteamet vad, hur och när vi dokumenterar.**
- **I dokumentationen tar vi tillvara de spontana situationerna med barnen.**
- **Vi dokumenterar på olika sätt beroende på verksamhet och situation.**
- **När vi dokumenterar utgår vi från barnets styrkor.**
- **Vi sparar dokumentationen i barnens egna mappar.**
- **Barnen tar del av dokumentationen genom att tillsammans med oss vuxna återkomma till den.**
- **Vi reflekterar i arbetsteamet gemensamt kring dokumentationen för att med hjälp av den utveckla verksamheten.**

Uppföljning, utvärdering, utveckling

Vi följer regelbundet upp vår verksamhet med fokus på språket. Vi utvärderar den varje läsår utgående från den här strategin och utvecklar verksamheten i relation till de barn som för tillfället tar del av den. Så här beaktar vi barnens aktuella behov och intressen.

Källor och vidareläsning

Bjar, L. & Liberg, C. (Red.). (2010). Barn utvecklar sitt språk. Lund: Studentlitteratur.

Hagtvet Eriksen, B. (2004). Språkstimulering. Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern. Stockholm: Natur och Kultur.

Hagtvet Eriksen, B. (2006). Språkstimulering. Del 2: Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern. Stockholm: Natur och Kultur.

Ladberg, G. (2003). Barn med flera språk. Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, skola och samhälle. Stockholm: Liber.

Lindö, R. (2009). Det tidiga språkbudet. Lund: Studentlitteratur.

www.folkhalsan.fi/sprak

Schema över barnets språkliga vardag

Kryssa för det alternativ som bäst motsvarar ditt barns språkliga verklighet. Då du ser hur kryssen fördelar sig kan du reflektera över balansen mellan språken. Upplever du till exempel att ditt barn

- får tillräckligt med stimulans på de olika språken?
- får tillräckligt med stimulans på det tilltänkta skolspråket?
- behöver mera språklig stimulans?

Valitse sopivin vaihtoehto lapsesi arkea ajatellen. Nähtyäsi kuinka rasti jakautuvat voit pohtia lapsesi eri kielten välistä tasapainoa. Koetko esimerkiksi, että lapsesi

- saa riittävästi virikkeitä molemmilla/kaikilla kielillään?
- tulevaa koulukieltä tuetaan riittävästi?
- tarvitsee lisää kielellisiä virikkeitä?

Vilket/vilka språk talar följande personer med barnet?

Mitä kieltä/kieliä seuraavat henkilöt puhuvat lapsesi kanssa?

	svenska/ ruotsia	mera svenska/ enemmän ruotsia	mera finska/ enemmän suomea	finska/ suomea	annat språk (vilket?) muu kieli (mikä?)	
mamma						äiti
pappa						isä
syskonen						sisarukset
mammas partner						äidin puoliso
pappas partner						isän puoliso
mormor						äidin äiti
morfar						äidin isä
farmor						isän äiti
farfar						isän isä
barnets nära släktingar och bekanta						läheiset sukulaiset ja tutut
kamraterna						lapsen ystävät

På vilket/vilka språk sker följande aktiviteter? Millä

kielellä/kielillä seuraavat toiminnot tapahtuvat?

	svenska/ ruotsia	mera svenska/ enemmän ruotsia	mera finska/ enemmän suomea	finska/ suomea	annat språk (vilket?) muu kieli (mikä?)	
högläsning med barnet						lapselle ääneen lukeminen
barnet tittar på tv, lyssnar på radio samt använder dator						lapsi katsoo televisiota, kuuntelee radiota, käyttää tietokonetta
läsning av böcker och tidningar i hemmet						kirjojen ja lehtien lukeminen kotona
barnets hobbyer						lapsen harrastukset
dagvård						päivähoito

Vilket/vilka språk talar barnet? Mitä kieltä/kieliä lapsi puhuu?

svenska/ ruotsia	mera svenska/ enemmän ruotsia	mera finska/ enemmän suomea	finska/ suomea	annat språk (vilket?) muu kieli (mikä?)

Idén till schemat är hämtad ur broschyren Språkstrategi för dagvården, skriven av Lillemor Gammelgård och utgiven av Svenska kulturfonden 2006.

Underlag för diskussion kring föräldrars tankar, önskemål och förväntningar samt presentation av daghemmets sätt att arbeta med språket

Barnets namn _____ Datum _____

Hur ser den språkliga vardagen ut i er familj?

Hur tycker du att ditt barn förstår och använder språket/sina olika språk?

Har du tankar och önskemål om daghemmets sätt att stöda och stimulera barnets språk?

Funderar du på barnets skolspråk? Har du redan beslutat på vilket språk barnet ska gå i skola? Finns det något angående det som du vill diskutera?

Så här stöder familjen barnets språkutveckling hemma:

På daghemmet stöder vi barnets språkutveckling:

- i vardagen
- i den ledda verksamheten
- genom aktivt samarbete med familjen
- genom att synliggöra språket i samtal och dokumentation

Underlag för diskussion kring föräldrars tankar, önskemål och förväntningar samt presentation av daghemmets sätt att arbeta med språket /Språkbad

Lapsen nimi _____ Päivämäärä _____

Miltä kielellinen arki näyttää perheessänne?

Miten lapsesi mielestäsi ymmärtää ja käyttää kieltään/kieliään?

Onko sinulla ajatuksia ja toivomuksia päiväkodin tavasta tukea ja rikastuttaa lapsesi kieltä?

Mietitkö lapsesi koulunkäyntiä? Oletko jo päättänyt mihin kouluun hän menee? Onko sinulla kysyttävää tähän liittyen?

Näin lapsen kielenkehitystä tuetaan kotona:

Päiväkodissa tuemme lapsen kielenkehitystä:

- arjessa,
- ohjatussa toiminnassa,
- yhteistyössä perheen kanssa,
- tekemällä kielen näkyväksi keskustelujen ja dokumentoinnin avulla.

Riktlinjer och redskap
för en språkligt
inspirerande miljö
vid Folkhälsans daghem